

УДК 330.332
© 2010

Г.М. Седіло,
член-кореспондент УААН
Н.М. Котько,
кандидат
економічних наук
Інститут землеробства
і тваринництва західного
регіону УААН

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Обґрунтовано необхідність проведення узгодженої територіально-консолідованої політики розвитку Карпатського регіону та окреслено ключові напрями програмно-цільового впливу на її здійснення.

Конкуренентоспроможність національних економік у сучасному світі зумовлюється переважно їх спроможністю оперативно адаптуватись до змін, які відбуваються. Оскільки дедалі впливовішим визначальним чинником світового господарського поступу стає перенесення центрів економічного «тяжіння» на регіональний рівень та поглиблюються структурні деформації і диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів нашої держави, то необхідним є запровадження дієвих важелів управління територіальним розвитком. Розробка нового алгоритму його управління пов'язується передусім з підвищенням ефективності управлінських механізмів на основі стратегічного планування та програмування [6]. Актуальність такого контексту для Карпатського регіону пов'язана з унікальністю його агроєкосистеми, особливостями функціонування господарського комплексу й через географічне розташування — з новітніми геополітичними процесами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науково-методологічні та прикладні аспекти застосування програмно-цільового підходу як інструменту забезпечення підвищення ефективності регіонального розвитку досліджували В.Ф. Байцим, Ю.М. Білоконь, О.В. Берданова, В.М. Вакулєнко, О.П. Крайник, А.Г. Мазур, В.І. Науменко, Ю.В. Орловська, Н. Рафальська, Б.Я. Панасюк, В.Ф. Савченко, О.В. Ярошенко та інші вчені. Актуальність подальшого поглибленого дослідження цих проблем зумовлено відсутністю цілісної інтегрованої методології програмно-цільового впливу на реалізацію регіональної політики і максимальне врахування її програмними засадами геополітичних, природно-ресурсних, соціально-економічних і екологічних чинників кожного регіону.

Мета дослідження — обґрунтувати необхідність проведення узгодженої територіально-консолідованої регіональної політики та окреслити ключові напрями програмно-цільового впливу на її здійснення.

Результати досліджень. Господарський профіль Карпатського регіону зумовлений географічним розташуванням і рельєфом, особливостями природно-ресурсної бази, територіальною концентрацією промислового й аграрного виробництва, рівнем соціально-економічного, демографічного та інфраструктурного розвитку, характером господарського освоєння земель та специфікою природно-антропогенного навантаження [1—5]. Унікальність Українських Карпат — це спроможність щорічно забезпечувати природними (в тому числі лікувальними) ресурсами рекреантів, кількість яких у 2,5 рази перевищує чисельність населення держави [5].

Надзвичайно висока потенційна ємність споживчого ринку Карпатського регіону привертатиме до себе дедалі більшої уваги потужних вітчизняних та зарубіжних фінансово-промислових груп. Наприклад, розрахунки по цінах 2008 р. показників фактичної ємності ринку основних видів продуктів харчування свідчать, що за умови забезпечення раціональних норм споживання дефіцит продовольчого ринку в середньому по Карпатському регіону становить 34,1% і коливається від 30,6% у Чернівецькій області до 40% — на Закарпатті. При цьому йдеться тільки про місцеве населення. З урахуванням рекреаційного потенціалу території ємність регіонального агропродовольчого ринку можна вважати майже на порядок вищою.

Ці дані свідчать не тільки про наявність тісної кореляції між показниками реалізації агропромислового і рекреаційного потенціалу Кар-

патського регіону, що означає принципову неможливість їх вирішення відокремлено чи не синхронно, а отже й потребу у системній регіональній політиці розвитку регіону. Наприклад, лише наявність багатих лікувально-рекреаційних ресурсів, мальовничих ландшафтів, унікальної історико-архітектурної спадщини і самотульної культури не є достатнім чинником високого рівня рекреаційної привабливості території Карпатського регіону. Адже, з одного боку, створення рекреаційного комплексу та розвиток туристичної індустрії потребують налагодження відповідної інфраструктури, а з іншого, не менш істотною складовою рекреаційної привабливості території є підвищення рівня життя мешканців та облаштування соціальної інфраструктури усїєї території Карпатського регіону.

Здійснення територіально-консолідованої і узгодженої політики розвитку регіону передбачає високу рентабельність діяльності в сфері надання рекреаційних послуг, зростання інвестиційної привабливості окремих територій Карпатського краю, але немінучі й потенційно-небезпечні ускладнення цих перетворень. Передусім, виникає необхідність пошуку зважених компромісів між економічною ефективністю, соціальними результатами та екологічною безпекою, що виникають при реалізації рекреаційних проектів. З огляду на це, у кожному конкретному випадку соціально-економічні наслідки залежать від активного освоєння рекреаційного потенціалу безпосередньо територіальними громадами, місцевим підприємницьким середовищем, щодо впливу техногенного навантаження на довкілля, має бути визначальним критерієм при підготовці й прийнятті управлінських рішень з цього напрямку [1]. Отже, тільки завдяки консолідації зусиль усіма територіально-адміністративними структурами та виробленню ними на єдиній програмній основі спільної стратегії і тактики щодо цілей і пріоритетів комплексного і сталого розвитку можна максимально підвищити економічну ефективність і звести до мінімуму негативні наслідки активного освоєння рекреаційного потенціалу Карпатського регіону.

Залежно від заходів в окремих областях визначатиметься й спільна регіональна політика, здійснювана на програмній основі з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку рекреаційної та агропромислової сфери Карпатсько-

го регіону — народних промислів. Але самотність і унікальність для Європи ендемічної (притаманної винятково деякому ареалові) культури та звичаїв у будь-якому випадку залишатимуться самодостатніми самі по собі, і це дасть змогу Карпатському регіонові привертати до цього напряму увагу вітчизняних і зарубіжних споживачів. Але треба враховувати, що кон'юнктура в цій сфері споживчих уподобань без обґрунтованої її підтримки йтиме на спад, тому запити споживачів дедалі зростатимуть і, скажімо, стилізована під традиції народної творчості ерзац-продукція з часом втратить свою ринкову нішу. Отже, в основному слід розраховувати на відродження та модернізацію на сучасній технологічній основі традиційних для будь-яких місцевостей народних художніх промислів і ремесел. І концентрація спільних зусиль і ресурсів навколо цієї ідеї забезпечуватимуть порівняно вищу результативність політики у цій сфері.

Важливим напрямом, який потребує нових програмних підходів, інструментарію і механізмів для підвищення ефективності функціонування агропромислової сфери і територіального розвитку Карпатського регіону загалом, є поглиблення регіонального і транскордонного співробітництва. Стан справ у цій сфері зумовлений низкою об'єктивних і суб'єктивних причин. Запровадження ж програмно-цільового підходу в управлінні розвитком господарського комплексу Карпатського регіону забезпечуватиме напрацювання підходів і важелів міжрегіонального і транскордонного співробітництва на рівні органів місцевого самоврядування, регіональних державних адміністрацій і галузевих управлінь, а також залучення в роботу приватного бізнесу й недержавних організацій.

Істотною системною проблемою функціонування агропромислової сфери і перспектив забезпечення сталого розвитку Карпатського регіону є проблема екології, що потребує локальних зусиль усіх областей. Вирішення широкого спектру екологічних проблем, зокрема й пов'язаних з негативними екологічними наслідками розширення міждержавних економічних відносин, можливе лише за умови координації дій та концентрації фінансових і людських ресурсів, ефективне і раціональне забезпечення яких потребує застосування комплексного програмно-цільового підходу.

Висновки

Здійснювана на програмних засадах територіально-консолідована політика, що надає змогу досягати й узгоджувати дії державних,

регіональних та локальних територіальних інтересів, одночасно забезпечує підвищення ефективності й динамічне формування соці-

ально-орієнтованої, конкурентоспроможної, екологічно-безпечної моделі розвитку господарського комплексу Карпатського регіону на

основі реалізації його соціального, природно-ресурсного потенціалу та рекреаційних перетворень.

Бібліографія

1. Грицишин П.М. Засади сталого розвитку Карпатського регіону: погляд громадськості [Електронний ресурс]/П.М. Грицишин. — Режим доступу: <http://kyiv2003.mama-86.org.ua/pub/grytsyshyn.htm>
2. Гуцуляк Г.Д. Еколого-економічні основи сталого розвитку Карпатського регіону України. — Чернівці: Прут, 2005. — 345 с.
3. Інститути та інструменти розвитку територій на шляху до європейських принципів/За ред. С. Максименка. — К.: Міленіум, 2001. — С. 27.
4. Карпатський економічний район [Електрон-

ний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrtur.narod.ru/ekon/ukr/ekonrayon/karpatek/karpekon-rayon.htm>

5. Перспективи розвитку туризму Карпатського регіону [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zolota-pidkova.org.ua/perspektyvy-rozvytku-turyzmu-karpatskogo-regionu.html>

6. Україна в 2007 році: внутрішні і зовнішні становище та перспективи розвитку: експертна доповідь/За ред. Ю.Г. Рубана. — К.: [Б. в.], 2007. — С. 121.

РЕЦЕНЗІЇ

ПЕРША КНИГА ПРО ТВЕРДІСТЬ ҐРУНТУ

У ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського» академік УААН В.В. Медведєв видав нову книгу, присвячену твердості ґрунту (**В.В. Медведєв. Твердость почвы.** — Харків: Городская типографія, 2009. — 151 с.). Монографію написано з метою популяризації твердості ґрунту та її більш широкого використання в ґрунтознавстві, землеробстві й землеробській механіці. Твердість — важливий генетичний та агропромисловий показник, за допомогою якого характеризують фізико-механічні властивості ґрунтів, точніше, опір ґрунту розвитку кореня, або опір ґрунту, який треба подолати ґрунтообробному робочому органу в процесі його обробітку.

У книзі розглянуто чинники, що формують твердість, значення показника для діагностики фізичного стану ґрунту, класифікації ґрунтів за твердістю, методи та прилади для вимірювання, використання показника для проектування ґрунтообробних робочих органів, наведено приклади вибору способів і знарядь обробітку за даними твердості ґрунту. Використовуючи показник твердості, в монографії вперше встановлюється конфігурація плужної підшви та опрацьовано рекомендації, у яких вирішується питання, потрібно чи ні її руйнувати. Те саме здійснюється щодо ґрунтової кірки, післяплужних розпушувачів тощо.

Детально оцінено переваги визначення твердості для вивчення просторової неоднорідності ґрунтового покриву і використання у точному землеробстві. Перспективи використання твердості у книзі пов'язуються з досконалою діагностикою фізичного стану ґрунту перед передпосівним обробітком, оперативним оцінюванням якості виконаних ґрунтообробних операцій і навіть для нормування машинно-тракторних операцій. Крім того, твердість має певні перспективи у ґрунтово-генетичних обстеженнях і моніторингу.

Твердість за допомогою сучасних вимірювальних засобів настільки легко встановити, що відкривається принципова можливість оцінювати фізичний стан ґрунту у режимах *in situ* (безпосередньо у полі) або *on-line* (реального часу одночасно з виконанням агротехнічної операції).

На підставі вимірювання твердості за допомогою плунжерів різної форми обґрунтовано енергоощадний спосіб обробітку, заснований спочатку на подоланні опору ґрунту, а потім опору зсуву. Внесено принципи пропозиції щодо конструкцій ґрунтообробних знарядь, які унеможливили б процеси фізичної (машинної) деградації ґрунтів.

У монографії багато уваги приділено методичним аспектам визначення твердості, наведено інформацію про твердоміри, що використовують у різних країнах світу.

Встановлено характерні показники твердості основних ґрунтів країни навесні, перед передпосівним обробітком, і восени, перед основним обробітком та діагностичні параметри, за яких можливо застосовувати мінімальний та навіть нульовий обробітки.

Видана книга — перша спроба узагальнити інформацію про важливий показник стану ґрунту не тільки в Україні, а й на пострадянському просторі. Вона стане у нагоді науковцям і викладачам з ґрунтознавства, землеробства та землеробської механіки.

О.Г. Тараріко, академік УААН

Р.С. Трускавецький, член-кореспондент УААН